

Wystąpienie Ministra Sprawiedliwości Adama Bodnara na Zgromadzeniu Sprawozdawczo-Wyborczym Szczecińskiej Izby Adwokackiej, 12 kwietnia 2025 r.:

Szanowny Panie Dziekanie, Szanowny Panie Prezesie, dostojni zgromadzeni goście, drodzy adwokaci, drodzy aplikanci.

Serdecznie dziękuję za możliwość wystąpienia podczas Państwa Zgromadzenia. To ważna uroczystość dla każdej Izby Adwokackiej, a zwłaszcza dla Izby Adwokackiej, która tak dynamicznie się rozwija, i która jest przykładem, w jaki sposób można integrować różne środowiska prawnicze, a także jaki sposób można prowadzić porządną uczciwą debatę na różne kwestie, które dotyczą Państwa zawodu, ale także funkcjonowania państwa.

Drodzy Państwo, siłą rzeczy relacja między adwokatą a Ministerstwem Sprawiedliwości jest istotna. Ministerstwo Sprawiedliwości jest organem, które sprawuje ogólny nadzór nad wykonywaniem różnych zawodów prawniczych. Ministerstwo pełni również aktywną rolę w organizowaniu egzaminów wstępnych na aplikacje i egzaminy zawodowe.

Niezależnie od różnych uwarunkowań w życiu politycznym, współpraca od lat kształtuje się dość przyzwoicie. Osobą symboliczną dla samorządu adwokackiego i samorządów zawodów prawniczych jest Dyrektor Departamentu Zawodów Prawniczych Ministerstwa Sprawiedliwości Iwona Kujawa. Zmieniają się rządy, a Dyrektor Iwona Kujawa jest symbolem stabilności tych relacji.

Nie byłoby jednak najlepiej, gdyby polityka ministerstwa polegała tylko na trwaniu i stabilizacji. Ważne jest reagowanie na bieżące wyzwania oraz wspieranie samorządu adwokackiego tam, gdzie to możliwe. I o tym chciałbym przede wszystkim dzisiaj powiedzieć. Otrzymałem projekt wystąpienia, z którego mógłbym przytaczać Państwu dane, ile osób zdało egzaminy, ile osób do nich przystąpiło, kiedy odbędą się kolejne egzaminy, ale sądzę, że to nie jest aż tak istotne z punktu widzenia Państwa zainteresowań. Znacznie ważniejsze jest mówienie o konkretach, o działaniach, a także o nowych pomysłach.

Pierwszą rzeczą, którą do tej pory zrobiliśmy w Ministerstwie Sprawiedliwości na rzecz adwokatury, było podpisanie 14 maja 2024 r. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa albo jednostki samorządu terytorialnego kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu.

Zgodnie z rozporządzeniem, od 5 czerwca 2024 r. zrównane zostały stawki wynagrodzeń pełnomocnika z urzędu z opłatami pełnomocnika ustanowionego z wyboru.

Najważniejszą kwestią, z dotychczasowych działań ministerstwa, jest wyszczególnienie 11 stawek, w których opłaty dla adwokatów z urzędu i z wyboru, były na żenująco niskim poziomie przez wiele lat. Skarga na czynności komornika wynosiła 80 złotych, kwestia świadczenia pieniężnych do zabezpieczenia społecznego wynosiła 180 złotych. Podjęliśmy więc decyzję, by w 11 kategoriach spraw podwyższyć stawki o 100%.

Wiem, że to rozwiązanie jest dalekie od satysfakcji, ale myślę, że była to znacząca podwyżka stawek z urzędu. Proszę zauważyć, że każda podwyżka niesie za sobą określone wydatki budżetowe, dlatego jej wprowadzenie nie jest niezależne od możliwości budżetowych.

Pracujemy nad dalszym podwyższeniem stawek. Wyszczególniliśmy 15 kategorii spraw, w których nastąpi podwyższenie albo o 100%, albo o 50%. Przykładowo: aktualnie opłata za sprawę ubezwłasnowolnienia wynosi 480 złotych. Myślę, że możemy ją podwyższyć o 100%, do 960 złotych. Podobnie może być z opłatą za wpis w księdze wieczystej, pozbawienie, ograniczenie, zawieszenie lub przywrócenie władzy rodzicielskiej i odebranie dziecka. Obecnie opłata wynosi 240 złotych, chcemy ją w tych kategoriach spraw, zwiększyć o 100%, do 480 złotych. Jestem zdeterminowany, by wprowadzić podwyższenie stawek w kolejnych 15 kategoriach spraw.

Wyliczyliśmy, że będzie to kosztowało budżet państwa około 16 milionów złotych w przyszłym roku. Zmiany, które dotyczą tych kwestii, wiążą się z mecenasem Jackiem Różyckim, którego powołałem na stanowisko Pełnomocnika Ministra Sprawiedliwości ds. Określenia Zasad Ponoszenia przez Skarb Państwa Kosztów Nieopłaconej Pomocy Prawnej Udzielonej Przez Adwokata lub Radcę Prawnego Ustanowionych z Urzędu. Pan Mecenas aktywnie uczestniczy w dyskusjach z samorządem i z naszymi departamentami budżetowymi, określając to co jest możliwe i wykonalne. Być może podwyższenia stawek w kolejnych kategoriach uda się wprowadzić jeszcze w tegorocznej ustawie budżetowej.

Zastanawia mnie paragraf czwarty tak zwanego rozporządzenia kosztowego. Mówi on o tym, że jeżeli jest to uzasadnione nakładem pracy i charakterem prowadzonej sprawy, sąd może podwyższyć stawkę pełnomocnikowi wyznaczonemu z urzędu do 600%. Ale dzieje się to rzadko, jest to norma, która rzadko znajduje zastosowanie. Raczej jest to nietypowe czy wręcz wielkie wydarzenie w wymiarze sprawiedliwości. Podejmujemy w Ministerstwie Sprawiedliwości prace legislacyjne, aby ten przepis zmodyfikować. Chcemy pójść w kierunku, żeby to rozwiązanie nie było uznaniowe, ale wymagało rzeczywistej oceny zaangażowania pełnomocnika z urzędu.

Myślę, że czeka nas również odejście od modelu opierającego się na rozporządzeniach i pójście w kierunku zwyczajnego uregulowania kompleksowego, ustawowego na wiele lat. Jesteśmy gotowi, żeby podjąć dyskusję na ten temat.

Jednym z aktów prawnych, który czeka na uchwalenie, jest nowelizacja Kodeksu karnego oraz Kodeksu postępowania karnego. Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego dokonała audytu zmian w funkcjonowaniu procedury karnej i przepisów prawa materialnego, które wprowadzano w ostatnich latach.

Okazało się, że przeprowadzenie rzetelnego procesu legislacyjnego z zaangażowaniem różnych podmiotów, staje się w pewnym sensie obciążeniem z punktu widzenia skuteczności. Komisja Kodyfikacyjna przygotowała nowelizację i kiedy ją przekazaliśmy do konsultacji społecznych, trafiło do nas 960 stron uwag. To nie wynika z faktu, że kodyfikacja jest błędna, ponieważ została przygotowana przez najlepszych specjalistów w Polsce, tylko ze względu na tyle różnych oczekiwań, wątpliwości, a także sprzecznych poglądów. Rolą ministerstwa przeanalizowanie uwag i zaproponowanie optymalnych rozwiązań.

Drodzy Państwo, dlaczego o tej nowelizacji mówię? Ponieważ mamy unijny akt prawny, który nie jest niewdrożony. To dyrektywa obrończa. Nie wdrożyliśmy również orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, takich jak np. Salduz przeciwko Turcji i kilku innych spraw, które odnoszą się do tej samej kwestii, a mianowicie do obecności pełnomocnika zaraz po zatrzymaniu. Chodzi o adwokata pierwszej godziny.

Chodzi nie tylko o wzmocnienie prawa do obrony, ale również o pieniądze. Wyzwaniem związanym z dyrektywą jest znalezienie na nią, jak szacujemy, około 40 milionów złotych. Te środki są potrzebne na realizację, wynikającego z dyrektywy prawa do obrony. Mam nadzieję, że w ciągu najbliższych miesięcy uda nam się uchwalić tę ustawę. Będzie to poważna zmiana dla samorządu adwokackiego.

Pracujemy również nad funkcjonowaniem kancelarii odszkodowawczych. To sytuacja, w której zawsze powstaje pytanie, jak rozgraniczyć i jak zrównoważyć różne wartości. Z jednej strony jest trend reprezentowany m.in. przez Naczelną Radę Adwokacką, przez petycję skierowaną na ręce Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka Sejmu RP, żeby maksymalnie ograniczyć funkcjonowanie kancelarii odszkodowawczych. Z drugiej strony, głównie Ministerstwo Rozwoju i Technologii, pyta, ale co z wolnością gospodarczą? Jeżeli ktoś wykonuje usługi pomocnicze na wstępnym etapie, kiedy jeszcze nie ma nawet porządnej reprezentacji prawnej, to czy możemy w sposób skuteczny ograniczyć funkcjonowanie kancelarii odszkodowawczych. Jest również trzeci aktor w tej kwestii, Urząd Ochrony Konkurencji Konsumentów, który od lat dostrzega cały szereg nadużyć, jeżeli chodzi o funkcjonowanie kancelarii odszkodowawczych. Przykładem jest niewypłacanie pełnej kwoty odszkodowania, zaniżanie wysokości, wprowadzenie różnych opłat manipulacyjnych, wprowadzenie niekorzystnych postanowień dla konsumentów czy fałszywe obietnice uzyskania odszkodowań niemożliwych do zrealizowania.

Rolą ministerstwa jest uczestniczenie w tej debacie i szukanie optymalnego rozwiązania, czyli jak postawić na to, aby adwokaci i radcowie prawni mieli pierwszeństwo świadczenia usług prawnych oraz jak ograniczyć działalność kancelarii odszkodowawczych przy jednoczesnym respektowaniu art. 22 i artykułu 20 Konstytucji, czyli zasady wolności działalności gospodarczej.

To trudna i nieoczywista debata. Aktywnie w tej dyskusji uczestniczymy i staramy się szukać rozwiązania, rozumiejąc wszystkie argumenty, które Państwo przedstawiają.

Jeżeli chodzi o zmiany legislacyjne, pojawiają się propozycje zmian dotyczących zarówno ustawy Prawo o adwokaturze, jak również ustawy o radcach prawnych. Powstaje pytanie, czy poszczególne samorządy samodzielnie próbują doprowadzić do tego, by te projekty stawały się projektami poselskimi, czy jednak w duchu poszanowania interesu publicznego powinniśmy uznać, że powinien być projekt rządowy, który równoważy różne oczekiwania. A następnie, czy odpowiednie projekty mają poparcie rządowe i mogą być w tym zakresie uchwalone.

Jeśli chodzi o projekty przedstawione przez Naczelną Radę Adwokacką, jest kilka kwestii do których absolutnie się zgadzamy, np. likwidacja upomnienia dziekańskiego, uproszczenie postępowania dyscyplinarnego, wprowadzenie środków porozumiewania się na odległość. Myślę, że nikt nie ma wątpliwości, że to trzeba wprowadzić. Ale są kwestie, którym powinna towarzyszyć głęboka debata, uzgodnienia międzyresortowe, udział innych osób życia publicznego i organizacji społecznych. Dlatego uważam, że tylko legislacyjny proces rządowy daje gwarancję. Ministerstwo Sprawiedliwości jest gotowe w tym procesie uczestniczyć.

Drodzy Państwo, chciałbym jeszcze kilka kwestii powiedzieć w kontekście Państwa działalności, także o wyzwaniach, które nas czekają. Za dziesięć dni, 22 i 23 kwietnia w Warszawie odbędzie się konferencja zorganizowana w ramach polskiej prezydencji w Unii

Europejskiej. Konferencja jest zatytułowana Rola społeczeństwa obywatelskiego we wzmacnianiu rządów prawa ochronie rządów prawa. Jednym z najważniejszych paneli konferencji jest panel na temat roli samorządów zawodowych i zawodów prawniczych w kontekście obrony rządów prawa.

Moderatorem panelu będzie znany wszystkim dziekan Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie mecenas Mikołaj Pietrzak. Dlaczego mówię o tej konferencji? Ponieważ jest duża szansa, że konkluzje z tej konferencji, dotyczące m.in. roli zawodów prawniczych, środowisk akademickich i organizacji społecznych, staną się następnie częścią konkluzji Rady Unii Europejskiej w zakresie tzw. European democracy shield. Unia Europejska, Rada Unii i Komisja pracują nad stworzeniem pakietu, w jakim zakresie powinniśmy stworzyć narzędzia ochrony standardów i wartości demokratycznych. Bardzo liczę na ten panel. Jeżeli Państwo mają czas 22-23 kwietnia, bardzo serdecznie zapraszam.

Chciałem również Państwu powiedzieć również o drugiej rzeczy, która jest związana z tym, co Państwo robią w ramach adwokatury i In Gremio, to w przyszłym roku do podstawy programowej w szkołach wejdzie nowy przedmiot, nazywany edukacją obywatelską.

To nie będzie przedmiot, który będzie tylko i wyłącznie na takiej zasadzie, że dwie godziny zostaną upchnięte w czasie roku szkolnego. Tylko będzie to przedmiot zupełnie poważny, regularny, z wieloma godzinami, które mają być na niego przeznaczone. Jeżeli byśmy się zapoznali z przewodnikiem metodycznym, który dotyczy tego przedmiotu, to jest to bardzo nowoczesny, odważny, ciekawy przewodnik zakładający duży poziom przekazywania wiedzy i duży poziom interakcji.

Myślę, że Państwa różne aktywności, zwłaszcza organizowane w ramach adwokatury, ale także w ramach In Gremio są dobrym wskaźnikiem na czym to może polegać, i w jakim zakresie samorząd może uczestniczyć we wzmacnianiu realizacji tego przedmiotu w szkołach. Chciałbym Państwa serdecznie do tego zachęcić.

I wreszcie, Drodzy Państwo, ostatnia rzecz. Kilka tygodni temu w Radzie Europy został przyjęty przez Komitet Ministrów Rady Europy nowy instrument prawa międzynarodowego, konwencja o zawodzie prawnika. Proszę Państwa, to jest przełomowe wydarzenie. Konwencja zostanie otwarta do podpisu 13 maja.

Wszystko wskazuje na to, że oprócz tradycyjnych przedstawicieli ministerstw w tej ceremonii będzie brał udział jeden z członków Waszego środowiska, mecenas Aleksander Pociąg. Sprawuje on obecnie funkcję dyplomatyczną, stałego przedstawiciela Rzeczypospolitej przy Radzie Europy i będzie brał udział w podpisaniu tej umowy.

Dlaczego mówię, że to jest moment przełomowy? Ponieważ nie było wcześniej umowy międzynarodowej, która w całości odnosiłaby się do standardu funkcjonowania zawodów prawniczych. 13 maja ruszy proces podpisywania, a następnie ratyfikacji tej umowy. Wszystko wskazuje na to, że tak jak mówiłem, Polska będzie wśród państw, które jako jedno z pierwszych podpisze konwencję i później pewnie zajmiemy się jej ratyfikacją.

Kiedy spojrzymy na tekst konwencji, który był przygotowywany przez wiele miesięcy i wiele lat, to nie są to tylko bardzo ogólne głosowanie na poziomie deklaracji, że samorządy zawodowe czy zawód prawnika są ważne. Są tam bardzo konkretne postanowienia odnoszące się do samorządu zawodowego. Cały artykuł IV konwencji jest poświęcony temu, jakie

standardy powinny państwa wypełniać, jeśli chodzi o niezależność i zadania samorządów zawodowych.

Kolejny przepis artykuł VI jest z kolei poświęcony uprawnieniom członków samorządów zawodowych, zwłaszcza w kontekście tajemnicy adwokackiej czy innych relacji, które zachodzą między organami władzy publicznej a adwokatami. Dlatego myślę, że przyjęcie na szczelbu Rady Europy, a następnie szybka ratyfikacja konwencji będzie znakomitym symbolem tego, że samorząd adwokacki powinien być niezależny, a rola państwa powinna polegać na jego ciągłym wspieraniu.

Chciałbym Państwu zadeklarować, że dla mnie jedną z najważniejszych rzeczy jest też wyjaśnienie wszystkich okoliczności, które dotyczyły niezgodnego z prawem traktowania przedstawicieli samorządu zawodowego. Mam, chociażby na myśli aferę Pegasusa. Już teraz doskonale wiemy, że adwokaci byli wśród osób, które inwigilowano za pomocą tego oprogramowania.

Nie muszę Państwa przekonywać, jak bardzo to narusza wszelkie standardy państwa prawa i praw człowieka. Chciałbym Państwu zadeklarować, że wszystkie działania wyjaśniające w tym zakresie będą podejmowane w duchu poszanowania Państwa uprawnień i Państwa tożsamości zawodowej.

Drodzy Państwo, serdecznie dziękuję za Państwa uwagę. Chciałbym Państwu życzyć dobrego zgromadzenia. Dziękuję.